

PROBLEMATIKA PŘEKLADU ÚČETNÍ TERMINOLOGIE

TRANSLATION OF ACCOUNTING TERMINOLOGY

Marta Stárová, Enikő Lörinczová

Anotace:

Příspěvek poukazuje na obtížnosti překladu zahraniční literatury a upozorňuje na úskalí doslovného překladu. Najít odpovídající termín se neobejde bez hlubších znalostí principů a postupů v českém a mezinárodním účetnictví a rozdílů mezi nimi. Článek objasňuje obsahovou náplň vybraných položek účetních výkazů sestavených podle mezinárodních požadavků a paralely s náplní českých účetních výkazů.

Klíčová slova:

harmonizace, náklady, výnosy, výsledek hospodaření, rozvaha, výsledovka

Summary:

The contribution point out the difficulty of translating the foreign literature word-to-word. To find the appropriate term requires the knowledge of Czech and international accounting principles and procedures and differences between them. The article explains the content of financial statements items created according to the international requirements and the parallels with the content of the Czech accounting statements.

Key words:

harmonization, expenses, costs, revenues, profit/loss, balance-sheet, income statement

ÚVOD

V souvislosti s harmonizací účetnictví vyvstává potřeba ujednoceného pohledu na základní kameny finančního výkaznictví, na výkazy. Vzhledem k dlouhé době odděleného vývoje jednotlivých nadnárodních standardů a krátké době od vzniku Českých účetních standardů, (které od nich byly nepřímo odvozeny přes direktivy Evropské unie), nelze konstatovat, že by obsah výkazů a používaná terminologie byly sladěny. Je potřeba na existující nesoulady ukazovat, vysvětlovat je a tím předcházet možným nedorozuměním v mezinárodní komunikaci; a také tak možná pomoci k jejich postupnému odstranění.

CÍL A METODIKA

Cílem příspěvku je objasnit obsahovou náplň vybraných položek účetních výkazů sestavených podle mezinárodních požadavků a na základě české legislativy. Upozornit na nejednoznačnost a nejednoduchost překladu účetní terminologie bez hlubších znalostí účetní problematiky. Vysvětlit některé problematické pojmy.

Na základě studia uvedené literatury a shrnutím poznatků z odborných seminářů, příspěvek po uvedení do problematiky „Výkaznictví a harmonizace“ vysvětluje nejproblematictější termíny „Rozvahy“ a analyzuje „Výsledovku“ z hlediska vybraných položek důležitých pro pochopení celého principu vykazování a překládání účetní terminologie. Zvláště podrobně se zabývá náklady a výnosy. Navazuje rozbor struktury „Výsledku hospodaření“ s překlady termínů spojených se ziskem či ztrátou.

VÝSLEDKY

Výkaznictví a harmonizace

Harmonizací se rozumí přibližování účetních pravidel a účetních výkazů různých zemí do té míry, aby předkládané výkazy byly srovnatelné a obecně srozumitelné. (Kovanicová, 2001) Tyto snahy probíhají ve světě v několika proudech a projevují se jako:

1. Harmonizace v rámci určitého společenství zemí; pro ČR je to sblížení účetnictví uvnitř Evropské unie.
2. Úsilí o celosvětovou harmonizaci účetního výkaznictví. Zde zaujímají významnou roli dva ucelené soubory účetních standardů: **Mezinárodní účetní standardy** – IAS (International accounting standards), nově IFRS (International Financial Reporting Standards) a **americké účetní standardy** (US GAAP – US Generally Accepted Accounting Principles) (Kovanicová, 2001).

Příprava volného pohybu zboží, osob a kapitálu v zemích Evropské unie vyžaduje vytvořit jednotné podnikatelské prostředí včetně harmonizace účetního výkaznictví a včetně právních norem o kapitálových společnostech. Nástroji této harmonizace jsou **direktivy ES** závazné pro všechny členské státy v tom smyslu, že každá země musí zpracovat direktivy do svého národního zákonodárství. Z dosud vypracovaných direktiv se účetnictví týká čtvrtá, sedmá a osmá. Česká republika vypracovala na základě direktiv Evropské unie **České účetní standardy**.

Potřebě celosvětově platných účetních norem, které by nevycházely z národní úpravy jediné země, pramenící z růstu mezinárodního kapitálového trhu, nejlépe vyhovují Mezinárodní účetní standardy (IAS, IFRS).

Nejstarší a nejpropracovanější soubor požadavků týkající se sestavování a zveřejňování účetních výkazů mají Spojené státy americké. US GAAP – všeobecně uznávané účetní zásady představují ucelený národní systém regulace účetnictví. Kvalita tohoto systému je natolik vysoká, že vyhovuje náročným požadavkům všech světových burz. Mnohé ze zásad přejímá do svého systému i řada dalších zemí světa a mnohé z nich lze nalézt i v Mezinárodních účetních standardech.

S harmonizací účetnictví také souvisí ujednacení používané terminologie. Většinou se objevují odlišnosti v terminologii dle Mezinárodních účetních standardů a US GAAP. Evropské direktivy přebírají termíny z obou systémů. Je nutno konstatovat, že často se pro jednu skutečnost používají různé termíny a naopak pro různé skutečnosti termíny stejné.

Účetní výkaz neboli výkaz finančního výkaznictví se přeloží jednoduše jako *Financial statement* neboli *Statement of financial accounting*. Financial statement není však pouze výkaz, ale také „Účetní závěrka“, tedy sestavení účetních výkazů. Doslovný překlad by mohl být „účetní výkaz, který odpovídá obsahové náplni účetní závěrky“. Při sestavování účetních výkazů se můžeme setkat i s pojmem *Reporting*. Účetní uzávěrka je uzavírání účtů pomocí uzávěrkových účtů (Konečný účet rozvahový a Účet zisků a ztrát). V překladu se používá výraz *Book-closing*.

Mezi základní účetní výkazy patří Rozvaha a Výkaz zisku a ztráty (Výsledovka). Rozvaha je svorně označována jako *Balance-sheet*, ale pro Výsledovku má anglické a americké pojetí jiný termín. V mezinárodních standardech je sestavován *Profit and Loss Account* zatímco ve standardech amerických *Income Statement*. Zajímavé je, že Angličané používají pojem *account*, který samostatně představuje v češtině účet. Člověk neznalý by mohl předpokládat, že se v tomto případě jedná o „Účet zisku a ztráty“ a ne o výkaz. Termín *statement* je také široce používaný. Obecně představuje výkaz, ale také přehled, výpis (např. bankovní), výrok (matematický) a dokonce i účet.

Rozvaha

V pasivech rozvahy se vyskytuje překladatelská zajímavost. Týká se rezervního fondu jako fondu tvořeného ze zisku, jež je součástí vlastního kapitálu a rezerv, které se tvoří na vrub nákladů běžného roku a jsou tudíž součástí cizího kapitálu. Jediný překlad pro rezervní fond je *Reserves*. Termín *Reserves* však také označuje všechny fondy tvořené ze zisku. Jediný překlad pro rezervy je *Provisions*. Přičemž termín *provision* by mohl být používán i pro opravné položky, aby však bylo zabráněno nedorozuměním, většinou se opravné položky k ... překládají jako *Adjustments to...*

Výkaz zisku a ztráty (Výsledovka)

Jak již bylo předestřeno Výkaz zisku a ztráty se překládá jako *Profit and loss account* nebo *Income statement*. Zjednodušeně lze říci, že se ve výsledovce vykazují náklady a výnosy běžného období a jejich odečtením se zjistí účetní výsledek hospodaření daného roku. Avšak pro pochopení náplně jednotlivých vykazovaných položek (*items*) je nutné jednak si připomenout, že náklady a výnosy vstupují do výsledovky na základě dodržování aktuálního principu a jednak osvětlit si jeden z nejzajímavějších jevů tohoto tématu, a to je překlad pojmu náklad.

Český pojem „náklady“ totiž nedovoluje rozlišit, zda se jedná o náklady, které vstupují do výsledovky a ovlivňují výsledek hospodaření či zda se jedná o náklady, které vstupují do ocenění pořizovaných aktiv a které se tedy aktivují. A dále česká terminologie nerozlišuje výnosy a náklady z hlavní a vedlejší činnosti, tak jako výkazy sestavené podle nadnárodních standardů.

V tomto směru je tedy anglická terminologie košatější a do značné míry i přesnější a jednoznačnější. Obsahová odlišnost mezi náklady zobrazovanými ve finančním a nákladovém účetnictví je natolik závažná, že v anglické terminologii jsou rozlišovány i pojmově. *Costs* se používá pro náklady ve smyslu účelného a účelového vynaložení ekonomických zdrojů používá pojem, zatímco o nákladech vyjádřených z hlediska cílů finančního účetnictví se používá pojem *Expenses*. Všechny *Expenses* jsou součástí výkazu zisku a ztráty, ale ne všechny *Costs* budou snižovat výsledek hospodaření běžného roku.

Náklady spojené s hlavní činností, které vstupují do výsledovky jsou *Expenses* a „ostatní“ náklady se označují jako *Costs*. Náklady (újm, „ztráty“) spojené s vedlejšími činnostmi jsou *Losses*. Výnosy z hlavních činností vstupující do výsledovky jsou *Revenues*, výnosy (přínosy, „zisky“) z vedlejších činností se označují jako *Gains*. *Losses* a *Gains* jsou pod podnikovou kontrolou (podnik je ovládá, řídí) a mohou být klasifikovány podle původu (podle jejich příčinného zdroje) nebo jako provozní a neprovozní.

Expenses jsou snížením ekonomického prospěchu během účetního období, a to jednak ve formě snížení (úbytku, spotřeby) aktiv, jednak ve formě zvýšení dluhů; obojí ústí v konečném důsledku (snížením zisku běžného období) do snížení vlastního kapitálu. Pod pojmem *costs* si můžeme představit náklady spojené s pořízením majetku, například dopravné, instalaci, montáž, které vstupují do pořizovací ceny daného majetku, ale i cenu, za kterou byl daný majetek pořízen. Můžeme tedy v tomto případě mluvit o „nákladech na pořízení“. Tyto *costs* ovlivní výsledek hospodaření až při vyskladnění majetku, kdy se „změní“ v *revenues*. *Costs* lze také charakterizovat jako ekonomickou hodnotu, která byla obětována za určitým účelem. *Cost* je ekonomická hodnota (vyjádřená v peněžních jednotkách) předmětu (nebo služby), kterého se účetní jednotka vzdala (kterou vykonala), nebo kterého se slíbila vzdát (slíbila vykonat), aby v rámci transakce získala jiný předmět (nebo službu) od jiné účetní jednotky nebo osoby (Mládek, 2002).

V zásadě obdobný vztah jako mezi dvojím pojetím nákladů, je také mezi pojetím výnosů. Pojem externí výnosy, které jsou protikladem nákladů ve smyslu *Expenses*, se spojují

výhradně s prodejem externích výkonů na trhu za tržní cenu. V angličtině mluvíme o *Revenues* někdy o *Sales*. Naopak interní výnosy – protiklad nákladů ve smyslu *Costs* – jsou formou vnitřního uznání jejich racionality, tedy hodnotově vyjádřeného prospěchu, který se v budoucnu očekává jako výsledek vynaložení nákladů. Ve finančním účetnictví se zdůrazňuje především jejich vliv na současné zvýšení ekonomického prospěchu a vlastního kapitálu. Nejprůhodnějším pro překlad se jeví termín *Gains*. Výnosy jsou charakterizovány jako zvýšení ekonomického prospěchu, k němuž došlo v účetním období, které se projevilo buď zvýšením aktiv nebo snížením závazků, a které vedlo ke zvýšení vlastního kapitálu jiným způsobem, než jsou vklady do vlastního kapitálu vlastníků.

Ne všechny transakce povahy výnosů a nákladů nutně procházejí výsledovkou. Některé transakce představující zejména okrajové události nevstupují do výsledovky, ale zobrazují se přímo ve vlastním kapitálu. To znamená, že některé operace povahy nákladů a výnosů se účtují rozvahově: zvýšení aktiv či snížení závazků se zobrazí souvztačně s odpovídající položkou vlastního kapitálu. Příkladem může být přecenění dlouhodobých hmotných aktiv, snížení hodnoty realizovatelných cenných papírů či přijetí daru. (Kovaníková, 2001)

Shrnutí:

Výsledovka zahrnuje:

- výnosy (*revenues*) a náklady (*expenses*) pocházející ze základních (hlavních, ústředních) pokračujících výdělečných činností podniku,
- přínosy (*gains*) a újmy (*losses*) pocházející z okrajových, periferních operací podniku a ze všech ostatních transakcí, událostí a okolností postihujících podnik během účetního období (vyjma těch, které ovlivňují vlastní kapitál přímo)

Vlastní kapitál zahrnuje:

- vklady a výběry vlastníků
- přínosy (*gains*) a újmy (*losses*) pocházející z okrajových transakcí podniku a ostatních událostí a operací, pokud ovlivňují vlastní kapitál přímo, vyjma vkladů vlastníků (rozdělení vlastníků)
- výnosy (*revenues*) a náklady (*expenses*), přínosy (*gains*) a újmy (*losses*) vstupující do vlastního kapitálu nepřímo prostřednictvím výsledovky

V zásadě lze také uvést, že platí následující rovnice:

$Expenses + Losses = Expenses$

$Revenues(Sales) + Gains = Income$ někdy také *Profit*

Výsledek hospodaření

Zajímavými pojmy z hlediska výkladu účetní terminologie se jeví *Income* a *Profit*. V předchozí kapitole je naznačeno, že se může jednat o výnosy v širším slova smyslu. Tedy o tržby a jiné přínosy či zisky. Oba výrazy však také vyjadřují zcela odlišnou kategorii finančního výkaznictví. Jsou nositeli kladného výsledku hospodaření, tedy zisku. Obzvláště *Profit* se běžně používá v této souvislosti a společně se svým „protikladem“ *Loss* (ztráta) vystupuje v označení výsledku hospodaření – *Profit or loss*.

Zejména americké výkaznictví pracuje s pojmem *Comprehensive income* – je to vlastně úplný výsledek hospodaření, který porovnává výnosy (*revenues*) a přínosy (*gains*) s náklady (*expenses*) a újmami (*losses*). Přitom všechny tyto položky nejsou vždy součástí výkazu zisku a ztráty, jak je to zvykem v českém účetnictví. Přínosy (*gains*) a újmy (*losses*) nejsou vázány

výhradně na výsledovku; v závislosti na povaze transakce mohou být zaznamenány a vykázány přímo ve vlastním kapitálu, aniž projdou výsledovkou (viz. předchozí kapitola). Mezinárodní výkaznictví pracuje běžně s výrazem *Retained earnings*. Představují celkovou výši zisků/ztrát, jež podnik dosáhl za celou dobu své existence – ovšem po odečtení té výše zisku, která byla rozdělena mimo podnik (formou přiznaných dividend, podílů na zisku, atd.). Tato problematika je poměrně rozsáhlá a tak pro účely tohoto příspěvku jen zjednodušeně. V rozvaze ČR by charakteristice *Retained earnings* odpovídaly Fondy ze zisku a Výsledek hospodaření minulých let, ovšem s určitými významnými výhradami. (Kovanicová, 2004)

DISKUSE A ZÁVĚR

Výklad obsahu a překlad účetních termínů není v praxi jednoznačný. Některé termíny nejsou ještě ustálené a ne vždy se používají jednotné názvy pro stejné skutečnosti. Je důležité, aby byl překladatel obeznámen i s širšími okolnostmi překladu. Předně komu bude překlad sloužit. Zdali se jedná o uživatele předkládající účetní závěrku podle mezinárodních účetních standardů či například o americké investory. Často bude možná potřebné si se zadavatelem ujasnit podrobně obsah vykazovaných položek a na jeho základě dospět ke kompromisu v terminologii. Není pochyb o tom, že proces harmonizace výkaznictví bude pokračovat a tak se možná za několik let či desetiletí dočkáme souladu v používané účetní terminologii.

LITERATURA

1. Kovanicová, D. a Kovanic, P. *Poklady skryté v účetnictví*, Díl I *Jak porozumět účetním výkazům*, Bova Polygon, Praha, 2001, ISBN 80-7273-047-9
2. Kovanicová, D.: *Jak porozumět světovým, evropským, českým účetním výkazům*, Bova Polygon, Praha, 2004, ISBN 80-7273-095-9,1
3. Mládek, R. *Světové účetnictví*, Linde Praha, 2002, ISBN 80-7201-307-6
4. Žárová, M. *Terminologie finančního účetnictví a výkaznictví v angličtině*, studijní materiál k odbornému semináři, Praha, červen 2005

Kontakt:

Ing. Marta Stárová
Ing. Enikő Lörinczová
Česká zemědělská univerzita
Provozně ekonomická fakulta
katedra obchodu a financí
Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchbátka
tel. +420 224382371, +420 224382373